

Rimóczi László

Szocio-drámák klasszikus csomagolásban

Az első kötetes szerzőkben az a jó, hogy a tisztaság és az őszinteség még vadul lángol bennük. Nem akarnak megfelelni érdekszervezeteknek, önmagukat adják, szeretnének mindent megmutatni magukból, ugyanakkor bizonyítani is, és azon a tényen túl, hogy a kezdő kötet talán a legfontosabb, az összkép sem veszíthet élénkségéből. Jassó Judit pályakezdő novellistához képest érett képi világgal dolgozik. Témái széles spektrumon mozognak, felbukkan a társas magány, a beszédes szótlanság, elsírt és el nem sírt könnyek, a sehova sem tartó csavargások és parttalan viták éppúgy, mint a felszínes kapcsolatok és a jövőkép nélküli tervezés bizonytalansága.

Karakterei jól kidolgozottak, a kimért hangvétel mögött pedig iszonyú energiák feszülnek. Az emberi sorsok életszerű ábrázolása annyira hiteles és megrázó, hogy valósággal beszippantja az olvasót, ami újabb bizonyíték arra: vérzivatar és hatásvadászat nélkül is elérhető, hogy a figyelem végig a cselekményre és azok lelki vetületeire irányuljon. A hagyományos értékek és jelen korunk kétségeinek hősieles fúziójával találkozunk a kudarcok feldolgozásának lélektani hátterével párhuzamosan. Röviden: párkapcsolati és családi anxiá napjainkban.

Ebben a szocio-szappanoperaszerű közegben a fontosságukat, értéküket vesztett rokoni kapcsolatok és dugigigik új, de ismerős világot alkotnak, melyből diszfunkcionális családok és kiégett kapcsolatok domborodnak ki. A helyzetek túlírása és a helyen-

ként bő lére eresztett viszonyrendszeri ábrázolások nem veszik el a dráma élet, inkább fokozzák azt. A hétköznapiság mögött húzódó vastkos élethelyzetek ma már egyre több embernél szten-derd állapotokká váltak, olyan epizódokká, melyekhez bizarr módon hozzászoktunk, és nem csupán átmeneti állapotként él-jük meg őket. A változtatáshoz sokan erőtlennek érzik magukat, ezért inkább privát poklukban bolyonganak. Elfecsérelt lehetőségek, kihasználatlan tehetségek és megbánás-hegyek. Elhanya-golt kapcsolatok, kihűlt viszonyok, stagnálás és önként vállalt tehetetlenség – ilyen és ezekkel analóg érzések közt tobzódunk. A nyitó novella egy kínos nyaralást örökít meg elbeszélőnk anyó-sánál. A középkorú anya két mai, mobilfüggő tinédzserrel érke-zik, akik cseppet sem könnyítik meg a helyzetet, és még a férj is felbukkan, akivel már teljesen kihűlt a kapcsolatuk, a múlt remé-nyei pedig a jelen kiábrándító realitásával ütköznek.

A kötet legerősebb darabja talán a *Jó utat, anya*. A novella azt az ambivalens érzést dolgozza fel, amikor egy olyan anyát kell méltón eltemetni, aki egész életében távolságtartóan és ridegen viselkedett elbeszélőnkkel, így az egészséges érzések soha nem alakultak ki nála, és ezen a halál sem segített.

Jassó férfibőrbe bújva is erőteljes és hiteles. A *Félidőben* egy alkoholista apa azért hibáztatja fiát, mert olyan lett, mint ő:

„A cipőm megszilárdult maltercsíkok borítják, a kabátom festékes, a térdem tíz éven belül tönkrekopik, ahogy a fogam is, ha így folytatom az ivással. A szívem kifehéredik, a tü-dőm szénfekete lesz. Ezt örököltem apámtól, ivással és do-hányzással kitölteni a réseket. Ha nagy ritkán, többnyire a születésnapján meglátogatom, leülünk anyuval hármásban a nappaliban, és néhány tőmondat után szabad a pálya a feles poharak előtt.”

Lélektanilag precízen kidolgozott, statikus szövegek, és némi tematikus elrendezés is észrevehető a kötetben. Bár egyik történet sem vidám, mégsem hatnak túl nyomasztóan a felvázolt szitu-ációk, mintha a belenyugvás keserű derűje, az a bizonyos ma-gyaros sírva vigadás hatná át a sorokat. Nagyon is mai novellák

ezek, a mai emberekhez szólnak, mai problémákat dolgoznak fel, bár tanulságot és megoldást nem igazán tudnak kínálni. De talán nem is ez a küldetésük. Kiváló alapgyakorlatok pszichodráma-csoportoknak, mert az írások hatásmechanizmusa a konfliktusok megjelenítése, a szerző rajtuk keresztül fejt ki üzenetét, „a cselekvés nélküli cselekvés” mögött pedig mély empátia húzódik. Szinte az olvasóban is működésbe lépnek saját, otthonról hozott mintái, a családokon átívelő tragédiák pedig megadják számára az átélés lehetőségét, úgy, hogy mégse legyen kiszámítható a végkifejlet. Érezni, hogy a szerző nemcsak a kimondhatóságra, hanem az elmondhatóságra is törekszik, és végig a saját parancsolatait követi, mely kiváltképpen írói tett. Az élethelyzetek szakszerű bemutatása az irodalmi összeszedettség igényével párosul, a tudatmezők finom árnyalatai pedig egyetlen kérdésben kulminálnak: vajon lehetséges mások életét élni? – És valahol ez is az írók dolga.

„Anyám forró nyári napon született, szerető gondoskodásban nőtt fel, de az idegrendszerét úgy huzalozta be a természet, hogy semmit ne tudjon magából adni. Lehetett volna másképp, ünnepelhettük volna a születésnapokat lampionos kerti partikon, járhattunk volna kávéházakba együtt, kart karba öltve, de anyám csak ment előre, mint akinek semmi keresnivalója nincs a családjá mellett. Később arra az álláspontra jutottam, mert találnom kellett valamilyen magyarázatot, miért történtek velem így ezek a dolgok azáltal, hogy anyám elhagyott, itt felejtett, szabad vegyértékeit arra használhatta fel, amire csak akarta. Nem jelentettem számára többet egy olyan helyzetnél, amelynek megoldását senki nem kérte számon rajta. Apámat megsemmisítette a diplomaosztó napja – na és? Mert neki még érettségije sem volt. Az új szelek anyámat az egekig emelték, apám az otthon fedezékébe vonult előlük.”

A milliónyi kétely és a lehetőségek lebegtetése adja a kötet látványosan laza, levegős szerkezetét. A szerző dinamikusan integrál, hősei fokozatosan veszítik el tartásukat, így a feloldhatatlan bele-

törődés is érvényesül a szövegekben. A lecsupaszított lelkek és a kiegészített érzelmek spiráljára fűzött, egymás után következő írások határozottan felfelé tartanak. A dokumentarista érzékenységgel megkomponált, szép és letisztult mondatok részletgazdagsággal párosulnak. Visszatérő téma a kérlelhetetlenül múló idő és a nők viszonya, amikor megérik önnön hervadásukat és lehetőségeik beszűkülését.

A *sündisznó* című írás vezérmotívuma a korai gyász folyamata és egy gyógyíthatatlan betegség, ami megrendítően éles megállapításokhoz vezeti az elbeszélőt: „a halál ellen csak zsigerből lehet küzdeni”. A szerző külön érdeme, hogy mellőzi a mártírkodást, és vonakodik attól is, hogy bármelyik karaktert örök áldozatként vagy bűnös-ként hozza ki. Számos szereplőt legalább annyira megerősít a hit, mint másokat a hit hiánya, alkotójuk pedig tudja, hogy vannak olyan emberek, akikért egyszerűen nem lehet imádkozni.

A kötet legalább olyan fontos társadalmi problémákra világít rá, mint Böszörményi Zoltán *Sóvárgás* című kisregénye. Mindkét szerző tájékozott a témában, és talán mindketten hisznek a viszontagságos élethelyzetek jellemformáló erejében. Akárcsak Sir Laurens van der Post brit író: „*Nem csoda, hogy Jung később nevetve közölte velem: el sem tudna képzelni annál rosszabb, a halálnál is borzalmasabb sorsot, mint hogy az ember tökéletes egyensúlyban és harmóniában éli le az életét.*” Az a lelki attitűd, amikor mindig a legrosszabbra készülünk, a maga nyers fiziológiai módján segít megbirkózni a váratlan helyzetekkel és fennmaradni egy ellenséges környezetben. Mindez már régóta így van kódolva sejtjeinkben. És bizony, az írók néha kényelmetlen dolgokat tárnak fel, melyekről jobb volna inkább hallgatni. Olyan teremtmények ők, kiknek határai vannak, de korlátai nincsenek. Jassó Juditnak komoly tervei vannak az irodalomban, ahol abszolút helye is van. Klasszikus eszközökkel dolgozik, hogy egyszer maga is klasszikussá váljon.